

STORTINGET

Innst. 404 L

(2021–2022)

Innstilling til Stortinget
fra utdannings- og forskningskomiteen

Prop. 98 L (2021–2022)

**Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen
om Endringer i friskolelova (nytt navn på loven og
oppheving av to godkjenningsgrunnlag)**

Til Stortinget

Hovedinnholdet i proposisjonen

Kunnskapsdepartementet legger i proposisjonen frem forslag til endringer i lov 4. juli 2003 nr. 84 om frittstående skolar (friskolelova).

Departementet foreslår å endre tittelen på loven til «lov om private skolar med rett til statstilskot (privatskolelova)».

Departementet foreslår videre at de to nåværende godkjenningsgrunnlagene «vidaregående opplæring i yrkesfaglege utdanningsprogram» og «særskilt profil» i friskolelova § 2-1 andre ledd bokstavene h og i ikke lenger skal gi grunnlag for godkjenning som privat skole med rett til statstilskudd, og at bokstavene h og i derfor oppheves. Skoler som er godkjent på disse to grunnlagene, skal etter forslaget i fremtiden bare kunne få godkjent nødvendige driftsendringer.

Departementet varsler i proposisjonen at det skal settes i gang et arbeid med en helhetlig utredning som følger opp punktet i Hurdalsplattformen om at det skal legges større vekt på lokale folkevalgte vurderinger ved behandling av søknader om godkjenning av nye skoler og driftsendringer ved eksisterende skoler.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Øystein Mathisen, Lise Selnes og Elise Waagen, fra Høyre, Margret Hagerup, Kari-Anne Jønnes og Jan Tore Sanner, fra Senterpartiet, Maren Grøthe og Torleik Svelle, fra Fremskrittspartiet, Himanshu Gulati, fra Sosialistisk Venstreparti, Freddy André Øvstegård, fra Rødt, lederen Hege Bae Nyholt, og fra Venstre, Abid Raja, viser til proposisjonen.

Komiteen avholdt høring i saken 6. mai 2022, der sju høringsinstanser deltok. I tillegg har komiteen motatt to skriftlige innspill fra organisasjoner som ikke var på den muntlige høringen.

Komiteen sendte spørsmål til kunnskapsminister Tonje Brenna i brev 19. mai 2022. Kunnskapsministerens svar i brev 20. mai 2022 følger som vedlegg til innstillingen.

Komiteen merker seg at forslagene i proposisjonen i hovedsak innebærer en reversering av privatskolelovgivningen til slik rettstilstanden var inntil 2015, jf. Ot.prp. nr. 37 (2006–2007).

Komiteen er kjent med at 4,25 pst. av elevene i grunnskolen og 8,2 pst. av elevene i videregående skoler gikk i friskoler i skoleåret 2019–2020, samt at antallet godkjente friskoler i drift har økt fra 268 friskoler høsten 2013 til 346 friskoler høsten 2021.

Komiteen viser til at hovedinnholdet i lovforslaget er forslag om å oppheve de to godkjenningsgrunnlagene «vidaregående opplæring i yrkesfaglege utdanningsprogram» og «særskilt profil», jf. friskoleloven § 2-1 andre ledd bokstavene h og i, hvilket innebærer at disse

to godkjenningsgrunnlagene ikke lenger skal gi grunnlag for godkjenning som privat skole med rett til statstilskudd. Disse to grunnlagene kom inn i loven i 2015 etter forslag fra forrige regjering.

Komiteen merker seg videre at skoler som er godkjent på disse to grunnlagene, etter forslaget i fremtiden bare skal kunne få godkjent nødvendige driftsendringer. Forslagene er i samsvar med forslagene som ble sendt på høring.

Komiteen viser til proposisjonen og merker seg at regjeringen, på bakgrunn av innspill i høringen, har valgt å ikke følge opp høringsforslaget om at de skolene som har fått godkjenning etter friskolelova § 2-1 andre ledd bokstav h, må være i drift per 1. juli 2022 for å beholde sin rett til tilskudd og til å drive virksomhet etter loven. Komiteen merker seg at dette innebærer at de skolene som har fått godkjenning etter lovens § 2-1 andre ledd bokstav h og i, må starte opp virksomheten innen den normale fristen på tre år, jf. friskolelova § 2-1 femte ledd.

Komiteen er kjent med at Kunnskapsdepartementet, i påvente av Stortingets behandling av lovforslagene i proposisjonen, den 15. november 2021 instruerte Utdanningsdirektoratet om å stille i bero behandlingen av søknader om godkjenning av nye skoler og driftsendringer ved eksisterende skoler på de grunnlagene som foreslås opphevet – profilskoler og private videregående yrkesfagskoler. Komiteen merker seg at disse søknadene vil bli behandlet når Stortinget har tatt stilling til forslagene i proposisjonen, samt at oppholdet i søknadsbehandlingen er grunnet, jf. forvaltningsloven § 11 a første ledd.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til proposisjonen, der den sentrale målsettingen med forslagene er å styrke den offentlige fellesskolen og stramme inn veksten i private skoler med rett til statstilskudd. Flertallet mener at universelle velferdstjenester – som skole – i hovedsak skal drives av det offentlige. Skolen er den viktigste fellesarenaen for barn og unge. Brede faglige, sosiale og kulturelle elevfellesskap er viktig for å styrke elevenes evne til dialog, respekt og toleranse. Flertallet mener derfor det er en styrke at barn går i den samme skolen, der de tar del i det fellesskapet og mangfoldet som de møter ellers i samfunnet. Flertallet mener at fellesskolen bygger opp tilliten og bygger ned forskjellene mellom folk, og at dette er bra for fellesskapet og den generelle samfunnsutviklingen.

Flertallet mener at privatskoleloven, slik den var fram til 2015, ivaretok fellesskolen på en bedre måte enn gjeldende regelverk, samtidig som loven ivaretok kjernen i foreldreretten, det vil si foreldrenes og foresattes rett til å velge et annet opplæringsalternativ for

sine barn enn den offentlige skolen, samt Norges forpliktelser i henhold til internasjonale konvensjoner.

Flertallet minner om at disse partiene i behandlingen av Prop. 84 L (2014–2015) fra regjeringen Solberg advarte mot at innføring av nye godkjenningsgrunnlag, «profilskoler» og «videregående opplæring i yrkesfaglige utdanningsprogram», i realiteten ville åpne for en omfattende privatisering av skolen. Flertallet var derfor sterkt imot en ytterligere liberalisering av friskoleloven og mente det var grunn til å være på vakt mot en økt segregering og større ulikhet i skoletilbudet, slik erfaringene fra blant annet Sverige har vist.

Flertallet mener veksten i antall privatskoler de siste årene bekrefter det disse partiene den gang advarte mot, og flertallet understreker behovet for at denne tendensen stoppes. Her viser flertallet til at det netto er etablert 96 nye privatskoler og netto 266 færre offentlige skoler de siste ti årene.

Flertallet viser til Hurdalsplattformen, der regjeringen varsler at den vil styrke lokale folkevalgte sin mulighet til å si nei til nye privatskoler og utvidelser ved eksisterende skoler. Flertallet merker seg at regjeringen vil sette i gang arbeidet med helhetlige utredninger av dette og komme tilbake til Stortinget med saken på eget måte. Flertallet imøteser dette arbeidet.

Flertallet viser til at en skole som har fått godkjenning etter gjeldende regler, må starte opp i løpet av tre år etter at godkjenning er gitt, jf. friskolelova § 2-1 femte ledd. Flertallet merker seg at regjeringen på bakgrunn av innspill i høringen har valgt å ikke gå videre med høringsforslaget om å framskynde fristen til 1. juli 2022. Flertallet støtter å videreføre oppstartsfristen på tre år.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre mener at det bør være rom for friskoler i Norge. Friskoler med viktige fagtilbud eller ulike pedagogiske opplegg gir mer mangfold og valgfrihet for elevene. I tillegg gir friskolene viktig inspirasjon, og de utgjør et sterkt supplement til det offentlige skoleverket.

Disse medlemmer understreker at den offentlige skolen fortsatt skal være hovedregelen, og at det er viktig å bygge opp et tilbud som både leverer kvalitet og tilpasset opplæring i den offentlige skolen, men disse medlemmer mener at friskoler er et viktig og godt alternativ for mange som ønsker noe annet enn det den offentlige skolen tilbyr, og bidrar til å gi større mangfold i skolesektoren.

Disse medlemmer viser til at 84 pst. av alle skolene som har fått godkjenning siden 2012, har fått godkjenning etter de grunnlagene som regjeringen foreslår å videreføre.

Disse medlemmer viser til at regjeringen i forbindelse med framleggelse av denne proposisjonen

ikke har varslet noen tiltak for å styrke bredden i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene i videregående opplæring eller profilskoler i offentlig regi. Forslaget vil derfor innebære en svekkelse av elevenes opplæringstilbud i friskolene, uten noen tilsvarende styrking av tilbudene i offentlig regi.

Disse medlemmer viser til at det ikke har vært gjennomført en storstilt privatisering av norsk skole under regjeringen Solberg, slik kunnskapsministeren ved flere anledninger har hevdet. Det er et faktum at 95 pst. av alle elever i grunnskolen går i den offentlige skolen. Disse medlemmer viser videre til at Solberg-regjeringen brukte alle åtte årene i regjering til å løfte den offentlige skolen. Flere elever lærer nå å lese, skrive og regne skikkelig. Fraværet har stupt, og flere elever enn tidligere fullfører videregående skole.

Disse medlemmer viser til at en godkjent friskole må oppfylle en rekke krav til innhold og kvalitet. Skolens læreplan skal være jevn god med den som gjelder for offentlige skoler, og gi elevene en opplæring som i art og nivå svarer til den kunnskapen og de ferdighetene som formidles i offentlig skole. Slik sikres også elevenes muligheter til overgang fra godkjent friskole til offentlig skole eller motsatt.

Disse medlemmer mener flest mulig av de private skolene bør være godkjente friskoler med offentlig støtte, lave skolepenger og lovfestede krav til innhold og kvalitet.

Disse medlemmer understreker at flere friskoler har bidratt til økt mangfold og læring skolene imellom. Offentlig finansierte friskoler bidrar også til å sikre den enkeltes reelle mulighet til å velge noe annet.

Disse medlemmer mener at regjeringspartiene burde være mindre opptatt av hvem som eier skolene, og mer opptatt av hvordan man kan få flere til å fullføre skolen, og styrke kvaliteten og mangfoldet. Dersom en ønsker mer valgfrihet og flere muligheter for alle, er det rart at man strammer inn regelverket for friskolene og dermed hindrer mangfoldet.

Disse medlemmer understreker at ikke alle elever er like. Noen trenger en skole med en annen pedagogikk eller ønsker å spesialisere seg i et yrkesfag eller en faglig profil som realfag eller idrett. For noen elever er friskolene selve nøkkelen til læring og mestring og at de i det hele tatt fullfører skolegangen. Disse medlemmer mener at elevene skal ha denne valgfriheten.

Disse medlemmer mener videre at det er bra at elevene får mulighet til å velge, og at det finnes et alternativ for de få som velger noe annet enn den offentlige skolen. Disse medlemmer viser videre til at det er riktig at staten skal ta størstedelen av regningen for dette. Det gjør at alle elever, uansett foreldres inntekt, kan velge det som passer best for dem.

Disse medlemmer viser til at målet er en inkluderende, mangfoldig og god offentlig skole som ser hver

enkelt elev. Samtidig mener disse medlemmer det er positivt at noen aktører får bidra med nye ideer og en annen pedagogikk. Det gjør den offentlige skolen bedre, og det sikrer at flere elever får et tilbud som er riktig for dem.

Endring av lovens tittel

Komiteen viser til at navnet på loven er endret flere ganger. Komiteen merker seg omtalen av dette i proposisjonen og forslaget om å gå bort fra begrepene «frittstående skoler» og «friskoler» og isteden benevne skolene som «private skoler». Lovforslaget innebærer også at lovens tittel endres i tråd med dette til «lov om private skolar med rett til statstilskot (privatskolelova)». Komiteen merker seg at regjeringens begrunnelse for dette er å tydeliggjøre overfor elever og foreldre at det er snakk om skoler i privat eie, og at en slik lovtittel understreker at loven regulerer skoler som er godkjent etter vilkårene i loven og har rett til statstilskudd.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, mener forslaget om å reversere benevnelsen fra «friskole» til «privatskole» er fornuftig og i samsvar med folks dagligtale. Benevnelsen «privatskole» er mer forklarende for å skille mellom skoler med ulik eierform. Flertallet viser til at et flertall av de offentlige skoleeierne, kommunene og fylkeskommunene, som har uttalt seg om lovens tittel i høringen, støttet departementets høringsforslag.

Flertallet er blitt gjort oppmerksom på at ved en feil er to av lovens bestemmelser som inneholder begrepet «frittstående skoler», ikke tatt inn i forslaget i proposisjonen. For å sikre en konsekvent begrepsbruk i loven fremmer flertallet følgende forslag:

«Friskoleloven § 3-5 femte ledd skal lyde:

Private skolar kan organisere særskilt opplærings-tilbod for nykomne elevar i eigne grupper eller klassar når det ligg føre vedtak frå kommunen eller fylkeskommunen om slik organisering, og om at den private skolen kan gi slikt opplæringstilbod. Private skolar som vil gi enkeltelevar slikt opplæringstilbod, må gi kommunen eller fylkeskommunen den informasjon som er nødvendig for å opplyse saka før denne gjer vedtak etter opplæringslova § 2-8 femte ledd eller § 3-12 femte ledd.»

«Friskoleloven § 3-6 andre ledd andre punktum skal lyde:

Heimkommunen eller heimfylket skal dekkje utgiftene til spesialundervisning i private skolar på lik linje med offentlege skolar.»

«Friskoleloven § 7-2 fjerde ledd skal lyde:

Departementet kan gi forskrift om meldeplikt ved sal, fusjon, fisjon og nedlegging av *private skolar*.»

«I følgende lover skal «friskolelova» erstattes med «privatskolelova», «lov 4. juli 2003 nr. 84 om frittstående skolar» med «lov 4. juli 2003 nr. 84 om private skolar med rett til statstilskot (privatskolelova)», «friskolelovas» med «privatskolelovas», «frittstående skoler» med «skoler godkjent etter privatskolelova» og «friskolar» med «skolar godkjent etter privatskolelova»:

- lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)
- lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova)
- lov 26. mai 2020 nr. 52 midlertidig lov om tilpasninger i barnehageloven, opplæringslova og friskolelova for å avhjelpe konsekvenser av utbrudd av covid-19
- lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven)
- lov 12. desember 2003 nr. 108 om kompensasjon av merverdiavgift for kommuner, fylkeskommuner mv. (merverdiavgiftskompensasjonsloven)
- lov 18. juni 2021 nr. 97 om barnevern (barnevernsloven)
- lov 11. juni 2021 nr. 79 om offentlige organers ansvar for bruk av tolk mv. (tolkeloven)
- lov 11. juni 2021 nr. 78 om endringer i velferdstjenestelovgivningen (samarbeid, samordning og barnekoordinator)»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at friskoler og privatskoler ikke er det samme, og mener at det er uheldig at regjeringen ønsker å endre navn på friskoleloven. Disse medlemmer viser til at en friskole i all hovedsak er finansiert av det offentlige, mens en privatskole er fullt ut finansiert av den enkelte elev. Disse medlemmer viser til at innstrammingene i friskoleloven ikke vil ramme en eneste privatskole. De vil snarere hindre en mangfoldig skolesektor og «vanlige elevers» mulighet til å velge.

Disse medlemmer støtter derfor ikke forslaget om ny tittel på loven og benevnning av dagens friskoler og viser til at friskoler er et innarbeidet begrep som dreier seg om de privatskolene som har rett til statstilskudd. Loven gjelder både for de tradisjonelle friskolene og for de såkalte 6A-skolene. Privatskoler er et begrep som bør beholdes de skolene som reguleres av opplæringsloven § 2-12 Private grunnskolar.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet mener det er uklokt å endre lovens tittel. Dette medlem viser til at friskoler og privatskoler er to forskjellige begrep som fortsatt bør holdes separat. Friskoler er private skoler som har rett til statstilskudd og

bidrar til at en bred del av samfunnet får mulighet til å gå på privatskole, uavhengig av foreldrenes lommebok. Ordinære privatskoler baserer seg på full egenfinansiering, i motsetning til friskoler, som nærmest er fullfinansiert ved statstilskudd. Dette medlem frykter opphevelse og endring av navn på loven vil skape et større klasseskille og bidra til et dårligere skoletilbud for elevene.

Oppheving av godkjenning av skoler med videregående opplæring i yrkesfaglige utdanningsprogram

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, vil understreke at det fortsatt skal være adgang til å få godkjent private skoler på de grunnlagene som følger av § 2-1 andre ledd bokstavenes a til g i loven.

Flertallet viser til privatskoleforliket mellom Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti i Stortinget i 2007. Flertallet var derfor imot lovendringen i 2015 som ga adgang til å etablere private yrkesfagskoler, som ofte er i direkte konkurranse med det offentlige skoletilbudet.

Flertallet understreker at i mange fylkeskommuner kan godkjenning av private yrkesfagskoler skape utfordringer for det offentlige skoletilbudet selv med et relativt begrenset elevtall. Flertallet påpeker at etablering av nye privatskoler har negative konsekvenser for fylkeskommunene der private yrkesfagskoler etableres, fordi det svekker elevgrunnlaget og dermed også muligheten til å opprettholde tilbudsstrukturen i den offentlige skolen. Fordi de private skolene er gitt godkjenning for et visst antall elevplasser, tvinges dermed fylkespolitikkerne til å redusere antall elevplasser i det offentlige tilbudet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at det før lovendringen i 2015 var flere aktører som viste interesse for å etablere skoler som ikke falt inn under daværende godkjenningsgrunnlag, slik som realfagsgymnas, private yrkesfagskoler o.a. Disse medlemmer mener det er bra at aktørene som har et godt tilbud som skiller seg fra det offentlige skoletilbudet, i dag kan få en slik godkjenning ut fra godkjenningsgrunnlagene i dagens friskolelov, og disse medlemmer mener det er svært uheldig at regjeringen nå vil begrense denne adgangen.

Disse medlemmer viser til flere skoler som har vokst frem de siste årene som et positivt supplement til utdanningen av nye fagarbeidere. Det er positivt at bransjene selv får adgang til å starte frittstående skoler som gir et alternativt og supplerende utdanningstilbud

til elevene som ønsker opplæring i yrkesfaglige utdanningsprogram.

Disse medlemmer viser til høringsinnspillet fra NHO, hvor de skriver:

«For de som berøres av endringsforslaget er de varslede endringene svært uheldige. Skolene som har blitt godkjent for videregående opplæring i yrkesfaglige utdanningsprogram kjennetegnes ved at de har blitt opprettet på lokalt og regionalt initiativ fra bransjer som har utfordringer med å skaffe tilstrekkelig kvalifisert kompetanse for å drive sin næringsvirksomhet.»

Disse medlemmer viser i den anledning til Campus Blå videregående skole i Brønnøysund, som ble etablert etter at de i tre år hadde prøvd å få opprettet lignende opplæringstilbud via fylkeskommunen. Et samlet næringsliv, sammen med kommunene på Sør-Helgeland, støtter skolen og uttrykker at det er et stort behov for denne typen kompetanse. Disse medlemmer merker seg at både Senterpartiet og Arbeiderpartiet lokalt ønsker denne typen opplæringstilbud og skole velkommen, og at de beklageligvis ved regjeringens eventuelle lovendringer ikke lenger vil ha muligheten til å utvide tilbudet ved Campus Blå.

Disse medlemmer viser videre til at fylkene har uttalerett i disse sakene, og at yrkesopplæringsnemndas holdning til en slik søknad skal tillegges vekt før en eventuell godkjenning gis. Dette bidrar til å sikre en riktig dimensjonering av utdanningstilbudet.

Disse medlemmer viser til at det vil være svært uheldig om ikke skoler med særskilt fordypning innenfor bestemte fagretninger og yrkesfaglige skoler skal ha mulighet til å starte opp, selv om disse ikke oppfyller krav om livssynsgrunnlag eller anerkjent pedagogisk retning.

Disse medlemmer viser videre til skoleskipet «Gann» i Rogaland og Maritim videregående skole Sørlandet i Agder. Friskolen i Rogaland har kristen formålsparagraf og er godkjent under § 2-1 a om livssyn, mens friskolen på Sørlandet er godkjent etter § 2-1 h om videregående opplæring i yrkesfaglige utdanningsprogram. Disse medlemmer mener det er svært uheldig at disse to skolene og deres opplæringstilbud vil bli behandlet ulikt fremover, og videre at det ikke vil være mulig å etablere flere friskoler av denne typen andre steder i landet, da det fremdeles er et stort behov for flere læringer og ansatte innen maritime næringer.

Disse medlemmer mener at utvidelsen av godkjenningsgrunnlagene, som ble fremmet av regjeringen Solberg, er utelukkende positiv. Grunnlagene i bokstav h og i har bidratt til en fortsatt streng praksis for oppstart av nye frittstående skoler, men har samtidig gitt rom for at nye og kvalitativt gode skoletilbud har fått adgang til å starte, og dermed sikret et større mangfold og valgfrihet for elevene.

Disse medlemmer viser til at det siden 2011 bare er opprettet én skole med videregående opplæring i yrkesfaglige utdanningsprogram som friskole, nemlig Campus Blå videregående skole i Brønnøysund.

Disse medlemmer viser til tall fra Utdanningsdirektoratet som viser at det er færre elever på private yrkesfaglige videregående skoler innværende skoleår sammenliknet med skoleårene 2012–2013, 2013–2014 og 2014–2015 og før den nye friskoleloven trådte i kraft. Disse medlemmer stiller seg derfor undrende til hvordan det å fjerne dette grunnlaget vil bidra til å styrke den offentlige skolen i Norge.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet er opptatt av at elevene skal få best mulig læringsutbytte og være rustet for videre studier og livet videre. Dette medlem mener at valgfriheten til den enkelte elev bør veie tyngre enn ideologiske skylapper. Dette medlem er ikke opptatt av hvem som driver skolen, men at skolene sørger for god kvalitet som sikrer godt læringsutbytte og valgfrihet for elevene. Dette medlem mener at et mangfold av skoler – offentlige, private og friskoler – er til det beste for elevene. Dagens friskolelov sørger for valgfrihet for den enkelte elev som ikke passer i den offentlige skolen, og tilbyr linjer som den offentlige skolen ikke tilbyr. Videre støtter dette medlem seg til høringsuttalelsen fra NHO Reiseliv og deler bekymringen for at mange restaurant- og matfaglinjer hvert år trues med reduksjon eller nedleggelse av tilbud i den offentlige skolen. Dette medlem mener på linje med NHO Reiseliv at det er positivt med alternative tilbud til den offentlige skolen. Dette medlem mener det er viktig å være rustet til oppbyggingen av norsk reiseliv etter pandemien. Det fordrer gode utdanningstilbud som vil sikre rekruttering til sektoren. Dette medlem frykter for utdanningstilbudet som følge av opphevelsen av loven og tar til etterretning at lovendringen vil hindre nyetableringer av friskoler.

Kulturarvskoler

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at private skoler som tilbyr tradisjons- og håndverksfag, er viktige bæere av kulturarven i Norge. Disse skolene sikrer formidling av historisk kompetanse, fagkunnskap og ferdigheter gjennom tilbud som gjerne ikke finnes i den offentlige skolen. Flertallet mener forvaltning av historiske bygg, tekstiler og farkoster avhenger av at kompetanse om restaurering og tilvirkning ikke dør ut, men blir videreført og videreutviklet. Skolene gir dessuten ungdom og voksne verdifull kunnskap de kan lage seg et levebrød av. Flertallet viser til de tre kulturarvskolene Hjerleid Håndverksskole, Plus-skolen og Møbelsnekkerskolen, som sikrer undervisning i små tradisjons-

håndverksfag – fag som Norge har forpliktet seg til å ivareta gjennom UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven. Flertallet er kjent med at undervisningstilbudet ved disse skolene ikke bare dekker de små, verneverdige håndverksfagene, men også undervisning med en håndverkstilnærming innenfor de større yrkesfagene.

Flertallet vil understreke at skoler med godkjenning fortsatt vil kunne videreføre driften og tilbudet som i dag selv om godkjenningsgrunnlaget i loven faller bort.

Flertallet viser til proposisjonen, der regjeringen varsler at den har startet arbeidet med å se på ulike tiltak som kan sikre gode rammebetingelser og forutsigbarhet for skoler som tilbyr opplæring i tradisjonshåndverksfag. Flertallet mener spørsmålet om godkjenning, videreutvikling av opplæringstilbudet og justering av elevtall bør være en del av dette arbeidet, og imøteser oppfølgingen av dette.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til Hurdalsplattformen, der skoler som tilbyr tradisjonshåndverksfag, er løftet frem i et eget punkt, hvor det heter:

«Innføre ei særskilt grunnfinansiering for kulturarvskular, og sikre at skulane òg kan ta inn vaksne utan rett til vidaregåande opplæring i desse faga.»

Komiteen legger til grunn at skoler som tilbyr opplæring i tradisjonshåndverksfag, slik som Hjerleid Handverksskole, Plus-skolen i Fredrikstad og Møbel-snekkerskolen på Mysen, får mulighet til å tilby et fullverdig opplæringstilbud til elevene innenfor tradisjonelle håndverksfag gjennom etablering, utvikling og drift av utdanningsprogram godkjent på grunnlag av § 2-1 andre ledd bokstav g, videregående opplæring i verneverdige tradisjonshåndverksfag. Komiteen sendte spørsmål til kunnskapsministeren om hvordan dette kan sikres. Kunnskapsministerens svar av 20. mai følger som vedlegg til innstillingen.

Komiteen foreslår at begrepet «verneverdige» tas ut av lovens ordlyd i bokstav g, slik at godkjenningsgrunnlaget vil være tradisjonshåndverksfag. En slik lovendring gir etter komiteens syn rom for å godkjenne opplæringstilbud som sikrer muligheten for helhetlige opplæringstilbud innenfor tradisjonshåndverksfag ved den enkelte skolen. Et sentralt moment i den skjønsmessige vurderingen av om godkjenning skal gis, bør være at det i opplæringen legges særlig vekt på bruk av tradisjonelle håndverksteknikker.

Komiteen fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«§ 2-1 andre ledd bokstav g skal lyde:

g) Vidaregåande opplæring i tradisjonshandverksfag.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Rødt og Venstre viser til uttalelsene fra Norske Fag- og Friskolers Landsforbund (NFFL), som blant annet organiserer tre kulturarvskoler – Hjerleid Handverksskole, Plus-skolen og Møbelsnekkerskolen – som sikrer undervisning i små tradisjonshåndverksfag som utgjør en del av den immaterielle kulturarven. Dette er fag som Norge har forpliktet seg til å ivareta gjennom UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven. NFFL skriver i sitt høringsnotat til komiteen:

«Alle de tre skolene har minst en godkjenning som er knyttet til § 2-1 h). I disse fagene tilbyr skolene undervisning som vektlegger tradisjonshåndverket i faget. Disse utdanningsprogrammene er avgjørende for rekruttering til mange av de verneverdige fagene, men også for å ivareta en håndverkstilnærming innenfor større yrkesfag som for eksempel Lafting (som ligger innenfor Tømrerfaget) og Dekormaling (som ligger innenfor Overflateteknikk). Flere yrkesfaglige utdanningsprogram, er også grunnlaget for å gå videre på en utdanning innen et verneverdig fag, for eksempel Bunadstilvirkerfaget, som ligger innenfor Søm og Tekstilhåndverk. Hvis en skal ivareta et skoletilbud innen tradisjonshåndverk, er det ikke tilstrekkelig at det fortsatt vil eksistere et godkjenningsgrunnlag for verneverdige fag i loven.»

Disse medlemmer er enig med NFFL i at det blir for snevert å definere kulturarvskoler kun ut fra linjer som har godkjenning etter friskoleloven § 2-1 annet ledd bokstav g (videregående opplæring i verneverdige tradisjonshåndverksfag), da håndverksskolene er spesialisert mot de tradisjonelle håndverksteknikkene også for de linjene som er godkjent under samme paragraf bokstav h (videregående opplæring i yrkesfaglige utdanningsprogram).

Oppheving av godkjenning av skoler med særskilt profil

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at det i Kunnskapsløftet, og senere gjennom fagfornyelsen, er åpnet for stor grad av lokal handlefrihet i skolen, og at skolene er stilt langt friere med hensyn til valg av pedagogiske metoder enn tidligere. Flertallet viser til at flere av de offentlige skolene også benytter seg av muligheten til å tilby ekstra fordypning i gitte fag og programområder på samme måte som de private skolene.

Flertallet har tidligere kritisert at kriteriene for å kunne bli godkjent som såkalt «profilskole», er upresist formulert. Flertallet mener det er uheldig at mindre forskjeller i fag og utdanningsprogram, timefordeling og fordypning enn det som generelt gjelder i den offentlige skolen, skal legitimere etablering av private tilbud med statsstøtte. Flertallet mener «profil» som god-

kjenningsgrunnlag innebærer en uthuling av kjernen i privatskolelovgivningen, nemlig det å ivareta muligheten til å etablere private skoler som representerer et tydelig alternativ til den offentlige skolen. Flertallet mener det er viktig at den offentlige skolen benytter muligheten til å rette spesiell faglig oppmerksomhet mot bestemte emner og temaer. Dette kan både gjøre undervisningen bedre og øke elevenes motivasjon, samtidig som det stimulerer til rekruttering i tråd med arbeidslivets behov for kompetanse. Flertallet mener dette med fordel bør løses innenfor rammen av den offentlige skolen.

Flertallet vil for øvrig igjen understreke at det fortsatt skal være adgang til å få godkjent private skoler på de grunnlagene som følger av § 2-1 andre ledd bokstavene a til g i loven.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at dagens friskolelov § 2-1 annet ledd bokstav i (særskilt profil), bidrar til nytenkning innen fag og pedagogikk og gjør det enklere å rekruttere unge til realfag og teknologi. Flere av profilskolene er støttet opp av lokalsamfunnene de er etablert i.

Disse medlemmer viser til at det mange steder i Norge har vært jobbet lenge for å etablere friskoletilbud som er ønsket i lokalsamfunnet, og som kan bidra til god utvikling i kommunene. I Asker i Viken har det vært jobbet lenge for en ungdomsskole i samarbeid mellom Norges Real FAGsgymnas og Norges Cykleforbund. Velodromprosjektet i Asker har vart i snart et tiår og har samlet enormt med krefter og laginnsats. Helt siden oppstarten av velodromprosjektet har tanken om å ha skoledrift i tilknytning til anlegget vært sentral.

Disse medlemmer viser til tilbudet til Norges Real FAGsgymnas Ungdomsskole (NRG-U), som nå opplever å ikke få etablert to nye og svært etterspurte tilbud i Viken, og som ikke vil få utvide sitt tilbud på en rekke nylig etablerte realfagstilbud på ungdomsskolenivå. Dette er tilbud som vil heve realfagskompetansen til norske elever, og som vil kunne bidra til en styrking av rekrutteringen til flere sentrale utdanningstilbud og satsingsområder for norsk næringsliv i årene som kommer. Friskoletilbudet Norges Real FAGsgymnas og NRG-U har gjennom flere år vist til svært gode resultater på nasjonale prøver og opplevd høye søkertall. Disse medlemmer mener at denne typen opplæringstilbud bidrar til både et lenge etterspurt mangfold og høy kvalitet.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet mener friskoler med en særskilt profil bidrar positivt til mangfoldet av skoler og sikrer valgfriheten til elevene. Dette medlem viser videre til at det etter åpningen for profilskoler har vokst frem ulike tilbud for

elevene, som idrettsfag, realfag og entreprenørskap. Dette medlem understreker viktigheten av å ha et mangfoldig skoletilbud. Dette medlem advarer sterkt mot opphevingen av godkjenningene av skoler med særskilt profil og videregående opplæring i yrkesfaglige utdanningsprogram.

Nødvendige driftsendringer

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, mener at lovforslaget ikke skal være til hinder for at det i særlige tilfeller kan godkjennes økt elevtall og nye tilbud ved eksisterende privatskoler godkjent etter § 2-1 andre ledd bokstavene h og i dersom dette er nødvendig for å ivareta lokale, regionale og nasjonale kompetansebehov, og i tråd med anbefalinger fra lokale folkevalgte organ.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre merker seg at regjeringen vil begrense en rekke skoler som frem til nå har bidratt positivt til lokalmiljøer over hele landet. At så mange skoler som nå har investert tid og krefter i etablering, ikke skal kunne vokse videre, vil få konsekvenser for mange elever. Disse medlemmer viser i den anledning til høringsinnspillet fra Enspire Norge, hvor de trakk frem at en ved ikke å få godkjent annet enn nødvendige driftsendringer i skolene som allerede er etablert, vil kunne risikere at enkelte elever i samme bygd må ta buss til en skole som ligger lenger borte, mens andre elever kan fortsette på friskolen som ligger i bygda.

Disse medlemmer viser videre til høringsinnspillet fra NHO, som viser til at:

«Forslaget vil kunne sette skolenes videre virksomhet i fare. Godkjente skoler må gis mulighet til å opprettholde kvalitet i utdanningen, i samsvar med overordnede målsettinger.»

Lokal innflytelse på friskoletilbudet

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at regjeringen har varslet at de ønsker å legge større vekt på lokale folkevalgtes vurderinger ved behandlingen av søknader om godkjenning av nye skoler og finansiering og styring av friskolene. Disse medlemmer mener det vil være svært uheldig om den lokale adgangen til å starte friskoler og styre finansiering og rammevilkår for friskolene skal være avhengig av stor ulikhet i praktisering på tvers av kommunegrensene og skiftende politiske flertall. Dette vil kunne gi stor variasjon i elevenes tilgang til skole og opplæringstilbud og innebærer en urimelig usikkerhet for de som etablerer og driver friskolene.

Oppholdet i behandlingen av friskolesøknader

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre er svært kritiske til at regjeringen stilte i bero behandlingen av søknader om å bli friskole i henhold til friskoleloven § 2-1 andre ledd bokstavene h og i om profilskoler og skoler med yrkesfagopplæring som godkjenningss grunnlag. Disse medlemmer mener at frysvedtaket foregrep Stortingets behandling av en enda ikke fremlagt lovendring. Søknadene som ble stilt i bero, var levert i henhold til retningslinjene fra Utdanningsdirektoratet. Skolene har videre lagt ned arbeid i planlegging og drift og samarbeidet med vertskommunene for blant annet å finne gode løsninger for bygg.

Disse medlemmer viser til at offentlig forvaltning bør kjennetegnes av forutsigbarhet og rettferdighet. Disse medlemmer viser videre til at regjeringspartiene, Sosialistisk Venstreparti og Rødt gikk imot å sikre disse skolene en slik forutsigbar og rettferdig behandling ved behandlingen av et representantforslag om å oppheve frysvedtaket for behandling av søknader om godkjenning som friskole med særskilt profil eller videregående opplæring i yrkesfaglige programmer, jf. Dokument 8:93 (2021–2022) og Innst. 226 S (2021–2022).

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, med unntak av § 2-1 andre ledd bokstav g, som fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i friskolelova (nytt navn på loven og oppheving av to godkjenningss grunnlag)

I

I lov 4. juli 2003 nr. 84 om frittstående skolar gjøres følgende endringer:

Lovens tittel skal lyde:

Lov om *private skolar med rett til statstilskot (privatskolelova)*

§ 1-1 første ledd skal lyde:

Formålet med denne lova er å medverke til at det kan opprettast og drivast *private skolar*, slik at foreldre og elevar kan velje andre skolar enn dei offentlege, jf. menneskerettsloven § 2 nr. 2.

§ 1-2 første ledd skal lyde:

Lova gjeld godkjenning med rett til statstilskot for *private* grunnskolar og *private* videregående skolar og vilkår for å få slikt tilskot.

§ 2-1 første ledd første punktum skal lyde:

Departementet kan godkjenne *private* skolar og driftsendringar ved godkjende *private* skolar.

§ 2-1 andre ledd bokstav g skal lyde:

g) Videregående opplæring i *tradisjonshandverksfag*.

§ 2-1 andre ledd bokstav h og i oppheves.

§ 2-1 sjuende ledd skal lyde:

Departementet kan gi forskrift om fristar i samband med søknader om godkjenning av *private* skolar.

§ 3-5 femte ledd skal lyde:

Private skolar kan organisere særskilt opplæringsstilbod for nykomne elevar i eigne grupper eller klassar når det ligg føre vedtak frå kommunen eller fylkeskommunen om slik organisering, og om at den *private* skolen kan gi slikt opplæringstilbod. *Private* skolar som vil gi enkeltelevar slikt opplæringstilbod, må gi kommunen eller fylkeskommunen den informasjon som er nødvendig for å opplyse saka før denne gjer vedtak etter opplæringslova § 2-8 femte ledd eller § 3-12 femte ledd.»

§ 3-6 andre ledd andre punktum skal lyde:

Heimkommunen eller heimfylket skal dekkje utgiftene til spesialundervisning i *private* skolar på lik linje med offentlege skolar.

§ 7-2 fjerde ledd skal lyde:

Departementet kan gi forskrift om meldeplikt ved sal, fusjon, fisjon og nedlegging av *private skolar*.

II

I følgende lover skal «friskolelova» erstattes med «privatskolelova», «lov 4. juli 2003 nr. 84 om frittstående skolar» med «lov 4. juli 2003 nr. 84 om *private* skolar med rett statstilskot (privatskolelova)», «friskolelovas» med «privatskolelovas», «frittstående skoler» med «skoler godkjent etter privatskolelova» og «friskolar» med «skolar godkjent etter privatskolelova»:

- lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)
- lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova)
- lov 26. mai 2020 nr. 52 Midlertidig lov om tilpasninger i barnehageloven, opplæringslova og friskolelova for å avhjelpe konsekvenser av utbrudd av covid-19
- lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven)

- lov 12. desember 2003 nr. 108 om kompensasjon av merverdiavgift for kommuner, fylkeskommuner mv. (merverdiavgiftskompensasjonsloven)
- lov 18. juni 2021 nr. 97 om barnevern (barnevernsloven)
- lov 11. juni 2021 nr. 79 om offentlige organers ansvar for bruk av tolk mv. (tolkeloven)
- lov 11. juni 2021 nr. 78 om endringer i velferdstjenestelovgivningen (samarbeid, samordning og barnekoordinator)

III

Loven trer i kraft fra den tiden Kongen bestemmer.

Oslo, i utdannings- og forskningskomiteen, den 24. mai 2022

Hege Bae Nyholt

leder

Maren Grøthe

ordfører

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Kunnskapsministeren

Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
22/2683-

Dato
20. mai 2022

Svar på spørsmål til Prop 98 L (2021-2022) Endringer i friskolelova

Jeg viser til brev fra Utdannings- og forskningskomiteen 19. mai 2022. Komiteen ber om departementets redegjørelse for hvordan godkjenningsgrunnlaget i friskoleloven § 2-1 andre ledd bokstav g kan utformes for å sikre at eksisterende skoler som tilbyr opplæring i tradisjonshåndverksfag fortsatt skal kunne videreføre og utvikle et fullverdig tilbud.

Godkjenningsgrunnlaget i friskoleloven § 2-1 andre ledd bokstav g) kom inn i den tidligere privatskoleloven ved en lovendring i 2012, da med betegnelsen *vidaregående opplæring i små og verneverdige handverksfag*, jf. Prop 84 L (2011-2012). Bakgrunnen for dette godkjenningsgrunnlaget er at Stortinget i 2006 ratifiserte UNESCOs konvensjon 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven. Konvensjonen understreker at det ikke bare er funksjonen av produktene som har verdi, men selve håndverksteknikken, og at det er knyttet en tradisjon til denne. Ratifiseringen av UNESCO-konvensjonen viser et ønske om å ta vare på gamle og tradisjonelle håndverk.

I Prop 84 L (2011-2012) presiserte departementet «*at opplæring i disse faga er, og skal halde fram med å vere, eit ansvar for den offentlege skolen, men som eit avgrensa supplement spelar dei private tilboda ei viktig rolle*».

Betegnelsen på godkjenningsgrunnlaget ble ved en lovendring som trådte i kraft 1. januar 2021 endret til *vidaregående opplæring i verneverdige tradisjonshåndverksfag*, jf. Prop 96 L (2019-2020). I forbindelse med implementeringen av ny tilbudsstruktur for videregående opplæring ble begrepet «verneverdige tradisjonshåndverksfag» tatt i bruk som erstatning for begrepet «små verneverdige fag». Lovendringen var dermed rent teknisk for å samordne begrepsbruken med tilbudsstrukturen i offentlig videregående skole. I Prop 96 L (2019-2020) understreker departementet at endringen ikke berører «*muligheten til å få godkjenning etter*

bokstav g. Det er Utdanningsdirektoratet som avgjør i samråd med Sekretariatet for små og verneverdige fag (SSV) og de faglige rådene hvilke fag som skal regnes som verneverdige tradisjonshåndverksfag.»

Uavhengig av grunnlag gis godkjenning av nye private skoler og driftsendringer ved eksisterende skoler på grunnlag av en skjønnsmessig vurdering, jf. friskoleloven § 2-1 første ledd. Vertskommunen/vertsfylket har uttalerett, og godkjenning skal ikke gis dersom etablering av det private opplæringstilbudet har negative konsekvenser for det offentlige skoletilbudet.

For godkjenning av opplæringstilbud på g-grunnlaget, angir Prop 84 L (2011-2012) hvilke sentrale momenter som vil være relevante i den skjønnsmessige vurderingen, se proposisjonens kapittel 7.3.1:

- faget skal være en del av tilbudsstrukturen for videregående opplæring eller være godkjent som et forsøk
- faget er truet og fagkunnskaper står i fare for å dø ut på grunn av mangel på nyrekruttering
- faget skal ivareta tradisjonelle håndverksfaglige teknikker, materialer og metoder
- faget har kulturell verdi som det av samfunnsmessige årsaker er viktig å videreføre
- faget har under 15 nye lærekontrakter i løpet av en tre års periode

I proposisjonen er det understreket at kriteriene ikke er *«å forstå verken som absolutte vilkår eller nødvendigvis kumulative vilkår. Det vil altså ikke være slik at det kun er opplæring i fag som er å finne på SSVs fagliste som skal kunne godkjennes. Andre fag kan også, etter en helhetsvurdering, falle inn under bestemmelsen»*.

En privatskole vil etter dagens regler ikke miste godkjenningen til å gi opplæring i et håndverksfag grunnlagt i at faget tas ut av listen over verneverdige fag. Listen oppdateres av Utdanningsdirektoratet hvert år.

I forarbeidene er det presisert at loven ikke åpner for godkjenning av Vg3 i de private skolene. Departementet understreket at muligheten for læreplass etter avsluttet opplæring i skole vil veie tungt i godkjenningsvurderingen. Dersom det er stor usikkerhet knyttet til tilgjengelige læreplasser, vil dette tale mot godkjenning av opplæringstilbudet. Det er helt unntaksvis gitt godkjenning for Vg3 i skole¹.

Etter min vurdering gir forarbeidene til g-grunnlaget rom for å godkjenne opplæringstilbud i tradisjonshåndverksfag som ikke står på listen over verneverdige fag. Ordlyden i lovbestemmelsen er imidlertid begrenset til å gjelde «verneverdige» fag, med referanse til listen over verneverdige fag. For å sikre at eksisterende skoler som tilbyr opplæring i

¹ Hjerleid Handverksskole har en midlertidig godkjenning, ut 2023 for å tilby Vg3 treskjærerfaget. Plus-skolen har godkjenning for å tilby Vg3-opplæring i skole i gullsmedfaget, skomakerfaget og trebåtbyggerfaget.

tradisjonshåndverksfag fortsatt skal kunne videreføre og utvikle et fullverdig tilbud, kan dette for eksempel gjøres ved å endre lovbestemmelsen slik at begrepet «verneverdige» tas ut. Da vil friskoleloven § 2-1 andre ledd bokstav g) få slik ordlyd: «*vidaregåande opplæring i tradisjonshåndverksfag*». Dersom Stortinget skulle vedta en slik lovendring, vil det kunne legges til grunn at endringen vil åpne for at det i vurderingen av om godkjenning av opplæringstilbud skal gis, kan legges vekt på helheten i det opplæringstilbudet skolen ønsker å tilby. Dette vil være i samsvar med de momentene som er angitt som sentrale og relevante i den skjønnsmessige vurderingen som er angitt i Prop 84 L (2011-2012). Det kan i tillegg være et moment i vurderingen at det i opplæringen legges særlig vekt på bruk av tradisjonelle håndverksteknikker.

Med hilsen

Tonje Brenna

Dokumentet er godkjent elektronisk og påført statsrådens signatur